

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 10446 DOLNOŚLĄSKIE

1. Obiekt

PIEC HUTNICZY DO WYTOPU MIEDZI - Nr 2

M5513

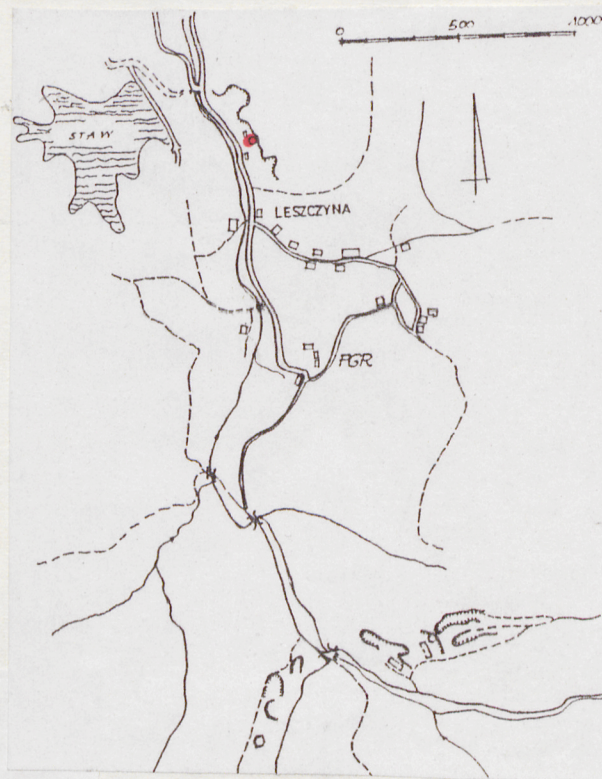
2. Czas powstania

1872 - 1882

3. Miejscowość

LESZCZYNA

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja 1/983

4. Adres Leszczyna 2

(przy skarpie wzgórza za budynkiem
mieszkalnym Nr 2)
nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna

województwo legnickie

gmina Rokitnica ZŁOTORYJA
pow. ZŁOTORYJA

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Haasel (do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Złotoryja

8. Właściciel i jego adres

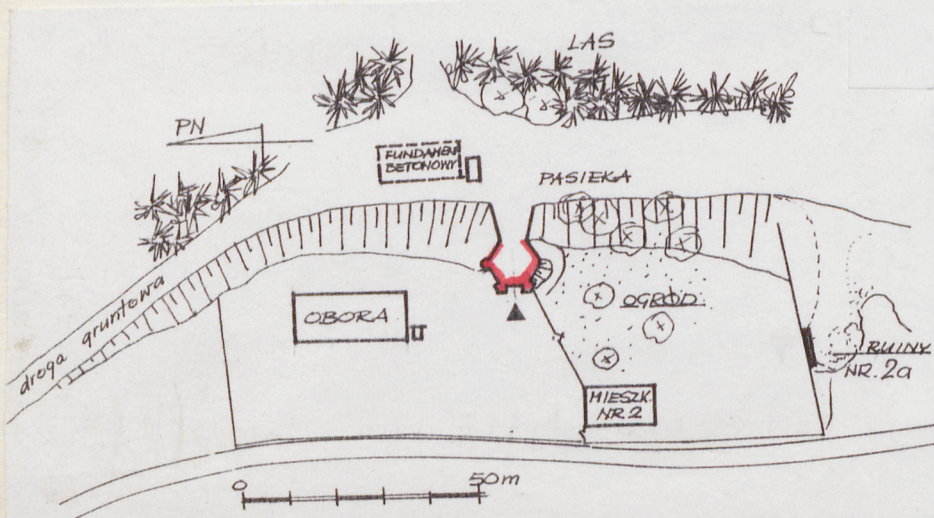
Nadleśnictwo Złotoryja
ul. Staszica 18

9. Użytkownik i jego adres

Nadleśnictwo Złotoryja
ul. Staszica 18

10. Rejestr zabytków

Nr 943/L data 16.05.1980

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Piec hutniczy do wytopu miedzi (Nr 2), przystosowany później do roli pieca wapiennego, położony jest w pobliżu ruiny analogicznego pieca (Nr 2a) w dolinie Prusickiego Potoku, przy asfaltowej drodze z Prusic do Leszczyny, w północnej części wsi, u stóp wzgórza, na którym prowadzono w przeszłości roboty górnicze. W pobliżu pieca Nr 2 znajduje się budynek mieszkalny, obora i ogród przylegający do pieca Nr 2 od pld. i zach., a pieca Nr 2a od ptn. i zach. Piec Nr 2a graniczy od pld. z lasem

Materiał: Piec szybowy posadowiony na fundamencie wykonanym z kamienia łamanego i ciosów piaskowca. Ściany płaszcza murowane z bloków piaskowca ciosowego, wydobywanego w miejscowej kopalni kamienia, na zaprawie wapiennej. Szyb pieca licowany cegłą szamotową. Dolna część szybu wypełniona gruzem kamiennym. Pomost roboczy brukowany kamieniem, współcześnie przykrytym ziemią, porośniętym trawą i samosiejkami brzozy, olchy, świerka i in. Mury oporowe pomiędzy piecem a skarpią wzgórza oraz wykopów prowadzących komunikację do bocznych korytarzy roboczych (w poziomie przyziemia) kamienne, z piaskowca ciosowego. Wykop ptn. zasypyany gruzem kamiennym i ziemią. Od zach. w piersiowej stronie pieca, między dwoma murowanymi z ciosów kamiennych przyporami, znajduje się na poziomie przyziemia sklepiony otwór przechodzący w korytarz dochodzący do dna szybu (gara). Podobne korytarze usytuowano od ptn. i pld. (przypuszczalnie doprowadzano nimi do pieca powietrze i wodę). Sklepienia kamienne z ciosów piaskowca. Nad sklepieniem piersiowego otworu technologicznego wmurowano cios piaskowca, być może niosący niegdyś inskrypcję. Trzecia przypora znajduje się w narożniku od strony ptn.

Plan: Szyb na wysokości gara o przekroju eliptycznym o średnicy ok. 1,0 m, na wysokości górnej krawędzi gardzieli przekrój poziomy eliptyczny o wymiarach 4,0 x 3,2 m. Płaszczyzna szybu posadowiony na rzucie 6-boku. Szósty bok od strony wsch. wsparty o skarpię wzgórza. Łączy się z nim, na poziomie pomostu roboczego (załadunek surowca i paliwa), droga dojazdowa, której plan - ograniczony z boków murem oporowym - rozszerza się od pieca ku skarpię. Pomost roboczy liczy ok. 3 m. szerokości i obiega szyb. Na wysokości przyziemia z garem szybu łączą się trzy otwory technologiczne, do których prowadzą sklepione kolebkowo korytarze (zweżające się ku szybowi), komunikacja do których na zewnątrz pieca prowadzona jest głębokimi wykopami w ziemi.

Bryła: Piec szybowy o profilu zweżającym się od gardzieli do gara, znajduje się wewnątrz bryły płaszcza murowanego z kamienia. Płaszczyzna na planie 6-boku, lekko zbieżny ku górze (stożek ścięty). Od zach. wzmocniony na narożach 2 przyporami a od ptn. - jedną. Przypory biegną do 3/4 wysokości pieca. Wysokość całkowita pieca ok. 9,2 m.

Elewacje: Kamienne z ciosów piaskowca o zróżnicowanej barwie: szarej, brunatnej, żółtej i czerwonej, spoinowane. Symetryczne z ostro zarysowanymi narożami wieloboku, z których trzy wzmocniono murowanymi z kamienia spoinowanego przyporami. Sklepienia kolebkowe korytarzy otworów technologicznych zaakcentowano odmiennym rysunkiem starannie dobieranego kamienia (opaska).

Instalacje/wyposażenie: Pieca hutniczego - wodna (chłodzenie) i dmuchu zdemontowane po 1883 r., podobnie napędy wentylatorów i wentylatory. Brak śladów po odstojnikach kamienia miedziowego i żużla.

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Piec ten powstał najwcześniej w 1872 r. a najpóźniej w 1882, zważywszy, że eksploatację i wytop rud miedzi zarzucono w tym rejonie na przeciąg wielu lat, podejmując je ponownie w roku 1936. Zamykając w latach 80-tych XIX w. hutę, wyrabowano z pieca elementy stalowe (kesony wodne, dmuchawy, etc.), zlikwidowano napęd (silnik parowy) i same wentylatory. Z biegiem lat ruiny uległy budynki przemysłowe, okalające piec hutniczy a funkcjonalnie związane z hutą. Po 1883 r. piec mógł być wykorzystywany czasowo jako piec wapienny, szczególnie po 1936 r. kiedy to w związku z budową kopalni "Lena", wystąpiło duże lokalne zapotrzebowanie na materiał budowlany. Za taką eksploatacją pieca przemawia jego model, brak jakichkolwiek śladów urządzeń i instalacji chłodzących gardziel, brak urządzeń i instalacji nadmuchu powietrza, odstojników kamienia miedziowego i żużla - urządzeń, które dla właściwej eksploatacji pieca hutniczego są niezbędne a ślady po ich wyrobieniu winny być wciąż czytelne. Ich brak wskazuje, że gardziel i gar były przebudowane, co związane być mogło i ze zmianą ich profili. O użytkowaniu pieca w latach 30-tych XX w. świadczyć może również żelbetowy fundament budynku przemysłowego, wzniesionego w odległości ok. 10 m. na ptn.-wsch. od pieca, z uwagi na materiał i konstrukcję niewątpliwie znacznie późniejszy od pieca. O takim wykorzystywaniu pieca mówi i miejscowa tradycja, określająca go mianem "wapiennika".

c.d. w załączniku Nr 1

<p>14. Kubatura</p> <p>ok. 400 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>nie dotyczy</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>piec hutniczy do wytopu miedzi wtórnie po 1883 r. wapiennik</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>wyłączony z eksploatacji od 1944 r.</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Po wyłączeniu pieca hutniczego z eksploatacji w 1883 r. zdemontowano urządzenia i instalacje służące chłodzeniu i dostarczaniu powietrza oraz ich napę (silnik parowy). Zlikwidowano nakrycie pieca (powyżej pomostu roboczego). Wtórnie wykorzystując piec jako wapiennik zmieniono profil szybu (gardzieli i gara). Po wyłączeniu pieca z eksploatacji jako wapiennika, nie prowadzono żadnych robót konserwacyjnych czy zabezpieczających budowlę przed destrukcyjnym wpływem atmosfery.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Ściany płaszcza osłaniającego szyb pieca wskazują liczne spękania i zarysowania. Szczególnie mocen rysy widoczne są na ścianie piersiowej pieca (od zach.) i na elewacji płd. Mamy również do czynienia z odchYLENIEM kamiennego muru od pierwotnej linii jego biegu. Pomiędzy poszczególnymi kamieniami elewacji brak spoin, które zostały wypłukane. Dotyczy to również przypór zniszczonych w partiach górnych. W efekcie woda atmosferyczna penetruje mury płaszcza i jego stan pogarsza się z roku na rok. Sukcesywnie odpadają kamienie ze skrajni pomostu roboczego, również wskutek porośnięcia pomostu roślinnością i samosiejkami drzew. Szyb pieca jest zasypany gruzem do 3/4 jego głębokości. Gruz wtargnął też (przez otwory technologiczne w garze) do korytarzy roboczych. Korytarz płn. jest całkowicie zasypany, podobnie wiodący doń wykop. Mury oporowe wykopu płd. wymagają odbudowy. Budowla kwalifikuje się do remontu kapitalnego, który należy prowadzić w oparciu o ekspertyzę techniczną oraz wyniki badań z zakresu archeologii przemysłowej.</p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie - z uwagi na wybitne walory historyczno-techniczne objąć piec ochroną prawną (wpis do rejestru zabytków) ścisłą w ramach szerszego obszaru cywilizacyjnego (patrz: karta ewidencyjna zespołu), dotyczy to również reliktu pieca Nr 2a</p> <p>- przeprowadzić remont kapitalny budowli rekonstruując murowany z kamienia płaszcza z przyporami, pomost roboczy, szyb, korytarze i wykopy robocze, mury oporowe, drogę dojazdową na pomost roboczy, ...</p> <p>c.d. w załączniku Nr 1</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Biblioteka

- T. Dziekoński, Wydobywanie i metalurgia kruszców na Dolnym Śląsku, Wrocław-Warszawa-Kraków 1972
- H. Fechner, Geschichte des schlesisches Berg-Hutten und Salinenwessen 1741-1806, w: Zeit. f. das Berg-Hutten und Salinenwessen, Bd. 48-50, 1900-1902
- H. Festenberg-Packisch, Der metalische Bergbau Niederschlesiens Wien, 1881

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne Patrz: karta ewidencyjna Piece hutnicze do wytopu miedzi zespół oraz karty ewidencyjne piecy Nr 1 i 1a, 3 oraz 4.

25. Opracował

tekst dr Stanisław Januszewski, dr inż. E. i Z. Piątek 30.01.1993 r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki mgr inż. arch. Anna Broniewska 27.12.1992 r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. dr Stanisław Januszewski 27.12.1992 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów archiwum BSIDZT S. Januszewski (także kalki rys.)

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki Nr 1 - dokończenie opisu rubryk 12 i 20

Nr 2 - dokumentacja fotograficzna

Nr 3 - dokumentacja rysunkowa

Nr 4 - dokumentacja fotograficzna pieca Nr 2a

1. Miejscowość LESZCZYNA	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) PIEC HUTNICZY DO WYTO- PU MIEDZI - Nr 2	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dokończenie opisu rubryki 12 i 20
-----------------------------	--	---

dokończenie opisu rubryki 12: Podobnie układać się mogły i dzieje drugiego pieca położonego w odległości ok. 40 m na pld., określanego przez nas mianem pieca Nr 2a, po którym pozostały jedynie ruiny.

Piec szybowy Nr 2 posiadał analogiczną konstrukcję jak piece Nr 2a, 3 i 4. Płaszcz okalający szyb zyskał z zewnątrz plan 6-boku opartego o naturalną skarpe ziemną (zbocze wzgórza), z której prowadzono komunikację na pomost roboczy, umożliwiający załadunek paliwa i surowca. Podobnym był również model pieca Nr 1a, z tym, że tutaj dojście na pomost roboczy umożliwiała estakada a także Nr 1 - ten ostatni z płaszczem o przekroju kołowym, bardziej rozbudowany o system komunikacji pionowej na pomost roboczy, posadowiony w zabudowie zwartej z piecem Nr 1a.

Piec hutniczy Nr 2 a także 2a i inne zyskały konstrukcję ściśle związaną z lokalną technologią wytopu rud miedzi, nie znajdującą analogii w Europie. Z tego względu model pieca należy do unikatowego. Przetrwanie w Leszczynie zespołu tych piecy, powiązanych sytuacją z pobliskimi kopalniami rud miedzi i kamienia wapiennego, nadaje obszarowi cywilizacyjnemu wyjątkowego charakteru. Walory historyczno-techniczne obszaru górniczo-hutniczego Leszczyny przemawiają za potrzebą podjęcia szerokich studiów i badań, również w zakresie archeologii przemysłowej, których wyniki pozwolą na uściślenie dziejów poszczególnych obiektów i procesu ich przemiany funkcjonalnej i technicznej.

dokończenie opisu rubryki 20: założyć instalacje odwadniające konstrukcję pieca oraz murów oporowych; zrekonstruować przykrycie szybu w formie właściwej dla hutniczego pieca szybowego; w przypadku pieca Nr 2a ograniczyć się do przeprowadzenia prac w zakresie archeologii przemysłowej, usunąć gruz do płaszcza pieca, oczyścić szyb, odbudować komunikację do korytarzy roboczych i zakonserwować budowlę w formie ruiny

- roboty prowadzić w oparciu o studia w zakresie archeologii przemysłowej, ekspertyzy techniczne i program ekspozycji - pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- utrzymać oryginalne elewacje pieca i murów oporowych, nie tynkować
- uporządkować teren sąsiadujący z piecami (piecami), eksponując również inne obiekty czy ich relikty związane z wydobyciem kopalini hutą.

Wkładkę założył: dr Stanisław Januszewski 30.01.1993 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

1. Miejscowość LESZCZYNA	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) PIEC HUTNICZY DO WYTOPU MIEDZI /Nr 2/	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) dokumentacja fotograficzna - Vertel
------------------------------------	--	--

1/990

1/984

1/992

1/983

1/987

1. Widok ogólny pieca od zach.
2. Piec od pld.
3. Piec od pln.
4. Piec od pld. z widokiem skarpy formującej mur oporowy drogi dojazdowej /załadunek/
5. Widok na piec od pln. z wysokości drogi dojazdowej
6. Przypora przy narożu pieca od pld.-zach.
7. Sklepienie otworu komunikacyjnego /zach./ z kamieniem niosącym niegdyś inskrypcję
8. Dojście do komory roboczej /otworu/ w pld. elewacji pieca
9. Górna krawędź szybu pieca
10. j.w.

Wkładkę założył: **dr Stanisław Jamuszewski 30.01.1993 r.**
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: **archiwum BS1DZT S. Jamuszewski**

Wzór ODZ 1985

11988

11981

11989

11985

11986

1. Miejscowość

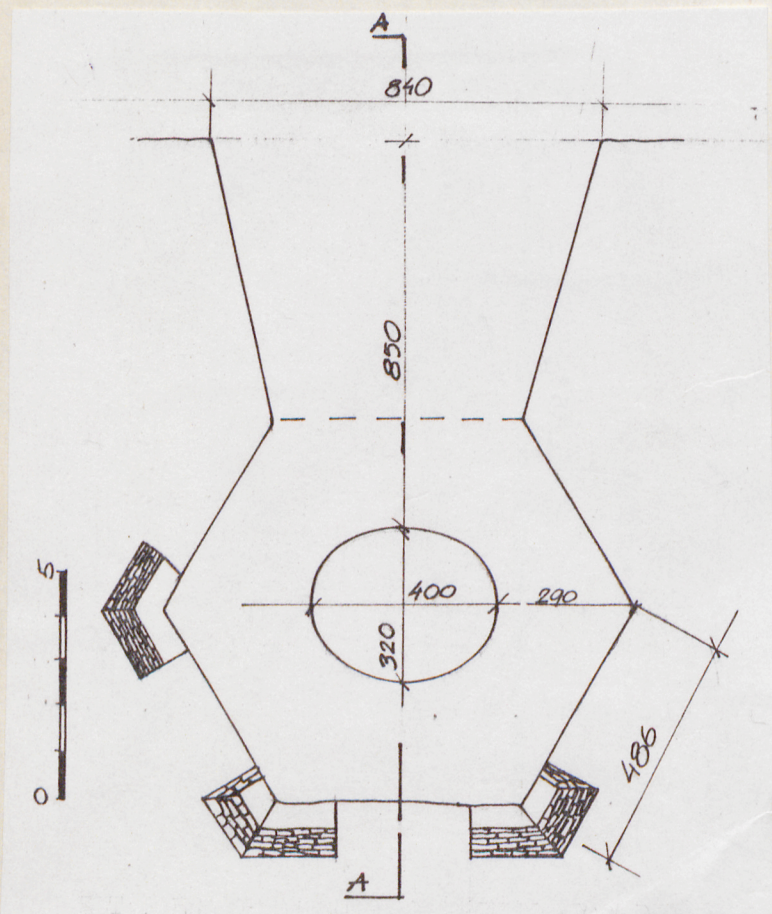
LESZCZYNA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

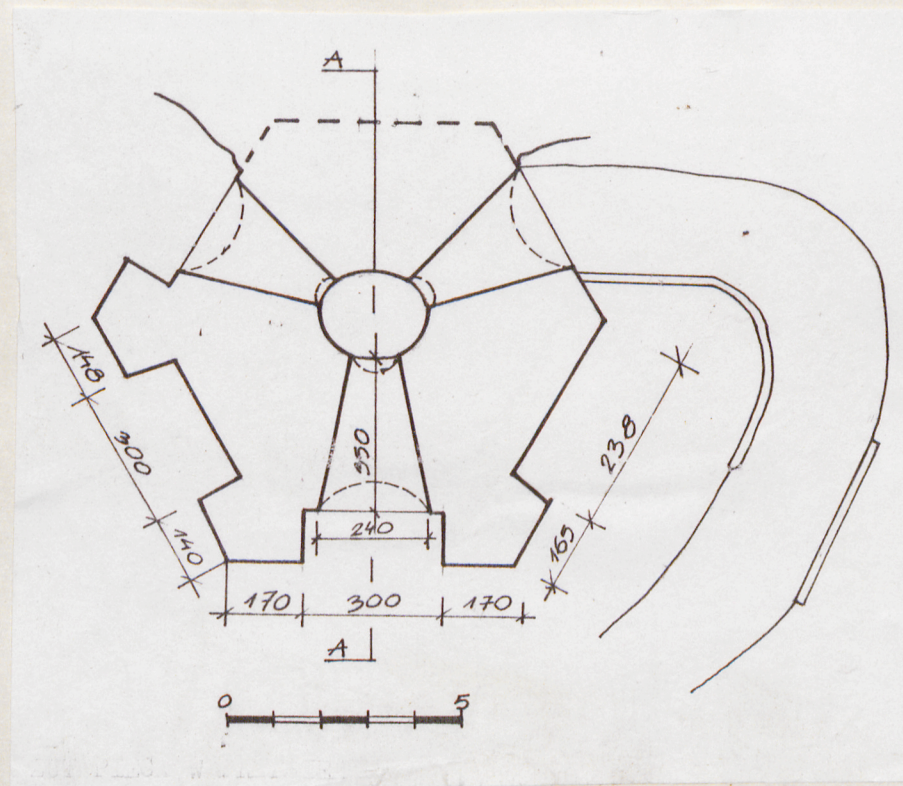
PIEC HUTNICZY DO WYTOPU MIEDZI
/Nr 2/

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja rysunkowa

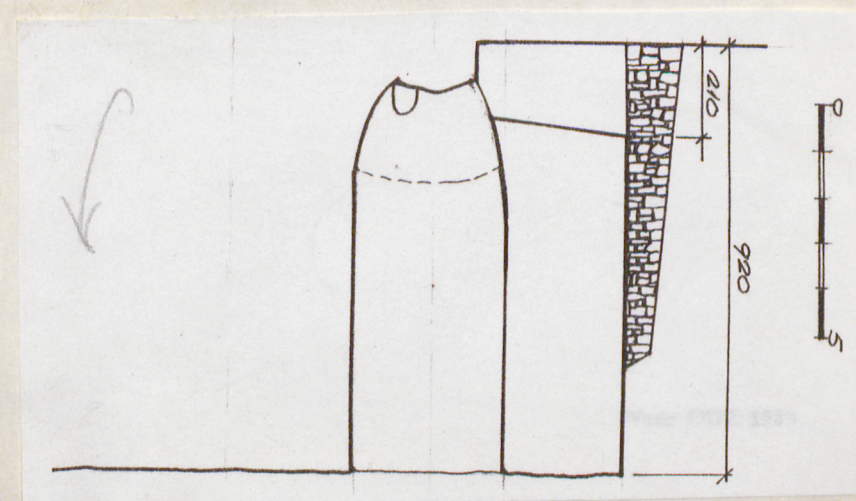

Rzut pieca na wysokości górnej krawędzi
szybu /gardzieli/

Rzut pieca w przyziemiu

Przekrój pionowy

Wkładkę założył: mgr inż. arch. Anna Broniewska 30.01.1993 r.
(imię, nazwisko, data)

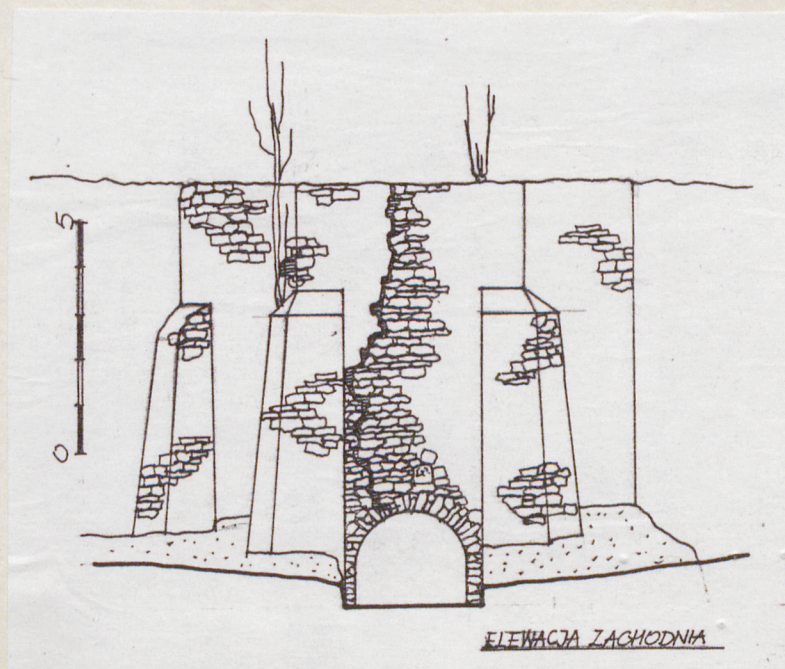
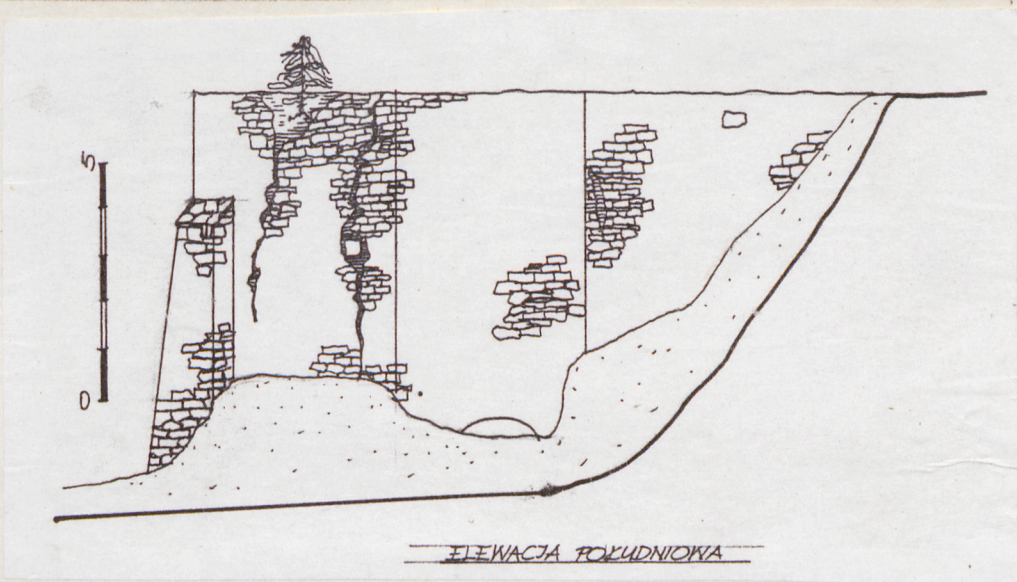
Miejsce przechowywania negatywów: kalki rys. w: BSIdZT S. Januszewski

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału umieszczającego)

2. Obiekt: (nazwa jak w karcie)

1. Miejscowość

Wkładka załącznik
(tutaj nazwa i data)

Miejsce przechowywania negatywu:

1. Miejscowość

LESZCZYNA

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

PIEC HUTNICZY DO WYTOPU MIEDZI
/Nr 2a/

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokumentacja fotograficzna

1/1995

(Relikt pieca od zach.)

1/1996

(2. Widok reliktu od płd.-zach.)

1/1994

(3. Widok reliktu od płn.)

W osypisku skarpy wyraźnie widoczne są zapadliska dwu dojść do otworów bocznych.

Z góry widoczny ślad drogi dojazdowej

Niezbędne są prace archeologiczne.

Był to piec o budowie analogicznej jak piece Nr 2 i 3. - Hipoteza

dr Stanisław Januszewski 30.01.1993 r.

Wkładkę założył: .....

(imię, nazwisko, data)

archiwum BS i DZT S. Januszewski

Miejsce przechowywania negatywów: .....